

EUSKAL UNIBERTSITATEA

ezina ekinez egina

HAUSNARKETA ETA EZTABAIDARAKO AGIRIA

ZER

- Bereiz ditzagun bi kontzeptu ezer definitzen hasi aurretik. *Unibertsitate* terminoak bi adiera baditu, gutxienez. Bata generikoa da, eta sistema oso bat adierazten du: *Finlandiako Unibertsitatea* diogunean ez gara ari Finlandiako unibertsitate konkretu batetaz, baizik hango unibertsitate guztien antolamenduaz. Bestea, berriz, esanahi zehatzagokoa da: UPNA unibertsitate zehatz bat da, ez sistema oso bat.
- Euskal Unibertsitatea aipatzen denean, bi adierak erabiltzen dira, eta horrek nahasketa eragiten du. Beraz, komeni da erabilera adostea hasira-hasieratik. Agiri honetan, Euskal Unibertsitatea unibertsitate konkretu bat da, egiteke dagoen unibertsitatea, proiektu bat, etorkizuneko egitasmo bat.
- Izan ere, euskaldunok honako bi problema edo eztabaida hauek ebatzi behar ditugu unibertsitateari dagokionean:
  1. Zer nolako ezaugarriak izan behar ditu Euskal Herriko unibertsitate esparruak eta, zentzu honetan, zeintzuk dira egun euskal lurraldean dauden unibertsitate konkretuek zein etorkizunean sor daitezkeen horiek (eta, bereziki, diru publikoz finantziatutakoek) jarraitu behar dituzten irizpideak? Nola eman urratsak euskal unibertsitate esparru edo sistema horretarantz? Nola eman urratsak unibertsitate konkretu horiek geure herriak dituen beharretara egokitu daitezen?
  2. Beste alde batetik, zer nolako ezaugarriak izan behar ditu Euskal Unibertsitateak proiektu konkretu gisa? Nola eman urratsak etorkizuneko egitasmo horren eraikuntza bidean?
- Karlos Santamaria euskal unibertsitatearen aldeko pentsalari ezagunak argi eta garbi bereizten zituen bi maila horiek, honako hau idazterakoan: *“Bi eginkizun diferente dago uste dudanez, gure Unibertsitatearen alorrean. Batari Euskal Unibertsitatea dei lekiok; besteari, berriz, Euskal Herriko Unibertsitate izena emango nioke nik, bion arteko desberdintasuna ongi azaltzeko (...) Euskal Herrian dauden eta egongo diren unibertsitate eta sasi-unibertsitate multzoari Euskal Herriko Unibertsitatea izena emango diogu. Aldiz, uste honek utopia itxura badu ere, nire terminologiaz Euskal Unibertsitatea euskalkultura eta hizkuntzaren “alma mater” izan beharko litzatekeen euskarazko unibertsitatea da”*.
- Askotan bi eztabaida mailak nahastu egin dira eta, areago, bateraezinak diren bi ikuspegi bailiran aurkeztu dira. Era honetan, batzuk uko egin diote Euskal Unibertsitatearen gainean eztabaidatzeari, gakoa “egun esistitzen diren unibertsitateak nola hobetu” dela iritzita. Beste batzuk, ordea, egungo unibertsitateetan urratsak eman daitezkeenik ukatu egin dute, unibertsitate

horien kudeaketa beste batzuen eskuetan “abandonatuz”. Gure ustez, bi eztabaida mailak ezin dira nahastu, ez eta kontrajarri. Aurreiritziak alboratu behar ditugu, eta ahalik eta eremu gehienetan gure herriak goi irakaskuntzan eta ikerkuntzan dituen beharrak asetzeko urratsak eman.

- Agiri honetan, bigarren eztabaidari helduko diogu, beti ere lehenengoaren garrantzia aitortuta. Izan ere, gaur egungo unibertsitateetan euskararen erabilera normalizatzeko egiten den lana zintzoki balioesten dugu, eta testuinguru horretan egin litezkeen aurrerapausuak beharrezkotzat jotzen ditugu. Baina, edozein kasutan ere, bestelako unibertsitate bat sortzea –Euskal Unibertsitatea- premiazkoa da.

OHARRAK

ZERGATIK

- Zergatik da beharrezkoa bestelako unibertsitate bat sortzea? Galdera hau erantzuteko unibertsitatearen funtzioen gaineko hausnarketa ekarri behar dugu gure artera.
- Unibertsitate kontzeptua balore unibertsalei loturik aurkezten da askotan. Baina, herri baten berezko ezaugarriak lantzeko eta garatzeko ere ezinbestekoa da. Zentzu honetan, hainbat eremuetatik planteatzen den unibertsaltasuna vs. partikularitasuna asmatutako beste dikotomia bat baino ez da. Euskal Unibertsitateak Mundua ekarri behar du Euskal Herria, eta Euskal Herria eraman Mundura.
- Euskal Unibertsitatearen behar dugu, beraz, herri bezala biziraun nahi dugulako, berreuskalduntze prozesua bururaino eraman nahi dugulako, geure erreferentzia kultural propioak sortu nahi ditugulako, munduaren txoko honetatik globalizazioarena ez den bestelako garapen eredia bultzatu nahi dugulako.
- Eta hori guztia egiteko, ez al dira nahikoak egun Euskal Herrian diren unibertsitateak? galdetu dezake norbaitek. Guztiok hausnartu beharreko galdera da hori. Izan ere, jadanik badira urte mordoak egun ezagutzen ditugun unibertsitateak eratu zirenetik: duela 88 urte Deustukoa, duela 51 Opus Deirena, duela hamarkada batzuk Pabeko Unibertsitatea, duela 21 UPV-EHU, duela 16 UPNA-NUP, duela 8 Mondragon Unibertsitatea. Ez da debora gutxi gero! Eta ez dira gutxi ere, ehunka eta ehunka irakaslek, langilek, ikaslek, unibertsitate horietatik egin duten lana Euskal Herriaren beharrak kontutan hartuz. Baina, gure ustez, hori ez da nahikoa, ezta gutxiago ere, unibertsitate berri bat sortzeko dugun behar gorria aintzat ez hartzeko.
- Euskal Unibertsitatea sortzea beharrezkoa da, gaur egun Euskal Herriak goi ikaskuntza eta ikerkuntza arloan dituen beharrak ez daudelako inondik ere asetuak. Adibide asko jarri genitzake. Esaterako, nola uler daiteke Euskal Herriaren nortasun ezaugarriak buruz egiten diren ikerketa gehienak kanpoko ikerlariak egitea? Nola uler daiteke oraindik orain gure herrian Soziolinguistika Instituturik edota Liburutegi Nazionalik ez egotea? Nola da posible euskaraz aritzen ziren lehenengo ikas-zentru modernoak sortu eta 40 urtetara, euskaraz arituko den fakultate edo unibertsitate eskolarik ez esistitzea?

OHARRAK

ZERTARAKO

- Euskararen iraupena ziurtatzeko; goi-mailako hizkuntza funtzioak lortzeko eta garatzeko. Euskarak hizkuntza gutxitua izateari utz diezaion, eta Europa eta mundu osoko askotariko kultura eta hizkuntzen esparruan Euskal Herriak bere ekarpena egiteko.
- Geure herriak dituen erronkei aurre egin ahal izateko, hala profesional kualifikatuak hezituz nola ikerkuntza lerroak abian jarri.
Erronka sozialak: Zer nolako migrazio politika jarri beharko genuke martxan euskaldunok? Nola eman urratsak sexuen arteko parekidetasunerantz? Nola bultzatu demokrazia parte hartzailea Euskal Herrian?
Erronka ekonomikoak: Nola bultzatu arrantza sektorea? Zer nolako beharrak ditu nekazaritzak gure herrian? Nola bultzatu daiteke garapen sozioekonomiko autozentratua?
Erronka kulturalak: Nola sortu “euskal kultura batua”? Zein urrats eman behar ditugu berreuskalduntze bidean?
- Ezagutza, informazioa, formazioa, aurrerapenak eta ikerkuntza ahalik eta herritar gehienek eskuetan jartzeko, edozein dela euren jatorri eta egoera sozio-ekonomikoa. Euskal herritarren zerbitzura egongo den etengabeko trebakuntza, argitalpen politika edota dibulgazioa bultzatzeko.

OHARRAK

NOLAKOA

- Nolakoa behar du izan bestelako unibertsitate hori? Norberak bere kontzepzio propioak izango ditu unibertsitatearen, kulturaren, ezagutzaren eta oro har bizitzaren gainean. Baina oraingo eztabaida ez datza horretan. Ez gara eztabaida abstraktu batean ari, eztabaida teoriko-praktiko batean baizik. Eta beraz, erantzuna herri ikuspegiaren eman behar dugu.
- Guk Karlos Santamariaren ikuspegia hartuko dugu abiaburu. Lehenengo ezaugarria, ezbairik gabe, hizkuntzarena da. Bere iharduera guztiak, irakaskuntzatik hasi eta zerbitzuetaraino, ikerkuntza ahaztu gabe, euskaraz burutuko ditu Euskal Unibertsitateak. Zentzu honetan, euskaldunon (euskal hiztunon) unibertsitatea izango da edo, nahi bada, euskararen hizkuntza komunitateko unibertsitatea.
- Bigarren ezaugarria, lurraldetasunarena da. Euskal Unibertsitateak Euskal Herria bere osotasunean hartuko du, euskal herritarren artean bereizketarik egin gabe. Zentzu honetan, euskaldunon (euskal herritarren) unibertsitatea izango da.
- Hirugarren ezaugarria, herritartasunarena. Euskal Unibertsitatea herritarra izango da, lehenik eta behin, bere helburuari dagokionez, Euskal Herriaren beharrak asetzerantz bideratuta egongo delako. Bigarrenik, bere lan filosofiari dagokionez, barne-antolaketan zein kanpo-harremanetan unibertsitate irekia eta parte hartzailea izango delako. Hirugarrenik, gizarteak bere gain izango duen kontrolari dagokionez, azken batean gizarteak ez badu sostengatzen, egitasmoa bideragaitza delako (eta hori bera da gizarte-kontrolaren bermea).
- Hiru funtsezko ezaugarri horiekin batera, beste hainbat ezaugarri eta ideia landu beharko litzateke:
  - Erakunde sendoa, autonomia eta demokratikoa.
  - Berritzailea, irekia eta malgua.
  - Irakasleria propioa zein administrazio eta zerbitzuetako langileria propioa duena.
  - Ikasleriari garapen integralerako askotariko aukerak eskaintzen dizkiona.
  - ...

OHARRAK

NOLA

- Gure ustez, honako irizpide hau funtsezkoa da: Euskal Unibertsitatea herri ekimenez sortuko da, edo ez da sortuko, euskal irakaskuntza herri ekimenez sortu den bezalaxe. Azken 30 urteen esperientziak eskaintzen digun irakaspena da hori. Eta honek ez du esan nahi instituzioei honekiko ardura guztia kentzen diegunik, ezta gutxiago ere. Instituzioek badituzte, gutxienez, bi eginkizun. Alde batetik, Euskal Unibertsitateari bide emateko beharrezko testuinguru normatiboa finkatzea, Euskal Unibertsitatearen figura aitortuz eta babestuz. Beste alde batetik, Euskal Unibertsitatea ekonomikoki eta politikoki babestea. Zentzu honetan, instituzioak Euskal Unibertsitatearen sorrera eta garapena lagundu edo oztopatu dezakete. Baina, edozein kasutan ere, herri ekimenak behar du izan motore.
- Beraz, ezer baino lehen, herri sektoreen arteko aliantza bat egituratu beharra dago. Euskaigintzan, kulturgintzan, hezkuntzan eta, oro har, herrigintzan ari diren lagunen eta erakundeen konplizitatea lortu beharra dago. Izan ere, Euskal Unibertsitatearen sorrera ez baitagokio unibertsitate esparruan diren lagun eta eragileei, bazik eta gizarte osoari.
- Bestalde, testuinguru normatiboaren azterketa sakona egin behar dugu. Lehenik eta behin, Europakoa dugu. Europar agintariei unibertsitate arloan ere konbergentzia maila bat ematea erabaki dute, Bologna prozesuaren bidez. Prozesu hauek aukera eta arrisku berriak suposatuko ditu Euskal Herria bezalako estaturik gabeko nazioentzat.

Aukerak:

- Europar barrutia eratzean euskal lurralde guztiek espazio normatibo amankomun bat izango dute, nahiz eta estatuen barrutia ez den desagertuko, noski.
- Estatuen eremuetatik haratago joango den europar espazioa eratzeak zirrikituak sor ditzake.

Arriskuak:

- Edozein kasutan ere, Europar Batasuna herritarren eta nazioen parte hartzerik gabe eraikitzen ari da. Estatuak eta europar burokraziak zuzentzen dute prozesua, eta Euskal Herriak ez du zer esanik erabaki gune horietan.
  - Hala europar eraikuntza prozesua (orokorrean) nola Bologna prozesua (zehazki) globalizazioaren eskemaren arabera egiten ari dira. Ekonomiari agintzen du gizartearen beharren gainetik.
- Bigarrenik, bi estatuen testuingurua dugu. Bi estatuak ez diote Euskal Herriari eskuduntzarik aitortzen unibertsitatearen alorrean. Aitzitik, unibertsitatea botere zentraletik bereziki kontrolatuta dauden eremu estrategikoen artean dago. Besteak beste, estatuak zuzenean kudeatzen dituzten arloak dira honako hauek: irakasle funtzionarioen araudia; ikerkuntza politika; titulazioen homologazioa... Testuinguru normatibo hau, hala ere, aldatzen ari da espainiar estatuaren kasuan, LOU izeneko legearen garapenarekin. Lege honek espainiar barruti bateratua indartzeko eta Europako eskakizunetara egokitzeko helburuak dauzka.
  - Hirugarrenik, Euskal Herrian dauden administrazio autonomikoek sortutako arauak aipatuko ditugu. Nafarroako instituzioen utzikeria, zentzu honetan, nabarmena da, ez baitago unibertsitate legislatzio propiorik. EAEkoen kasuan, orain arte 98an eginiko Unibertsitate Legea dago indarrean, baina LOUa dela eta, lege berria finkatu da. Edozein kasutan ere, bietan ala bietan ez dago unibertsitate eremua arautzeko eskuduntzarik. Gabezi hau nabarmen geratu zen agerian Iruñeko eta

Gasteizko Legebiltzarretan Euskal Herriko Unibertsitatearen Legea aurrera ateratzeko herri-ekimen legegilea aurkeztu zenean. Lehenengoak berari ez zegokiola argudiatu zuen, bertan “Euskal Herriaz hitz egiten delako”. Bigarrenengoak horrelako lege bat egiteko eskumenik ez zuela argudiatu zuen, “Espainiako Estatuarentzat bermatutako oinarritzko araudiei” eragiten dielako. Ipar Euskal Herriaren kasuan, ez dago inolako eskuduntzarik unibertsitate alorrean.

- Ikus daitekenez, testuinguru normatiboa ez da xamurra Euskal Unibertsitatearen garapenerako. Guk unibertsitate ofizial bat nahi baitugu, aitortua eta homologarria. Eta zailtasun objektibo horiek aipatzen dituzte hainbatek Euskal Unibertsitate ofizial hori bideragarria ez dela argudiatzeko. Guk diogu: eta Euskal Unibertsitatearen titulazio bati Flandriako unibertsitateak edo Idahokoak emango balio aitortza? Edo: eta titulazio horri Euskal Herriak emango balio aitortza? Kontua, beraz, ez da *a priori* egitasmoaren bideragarritasuna baieztatu edo ukatzea, baizik eta mota honetako galderak egin eta erantzunak bilatzea. Prest al gaude horretarako?
- Testuinguru normatiboarekin batera, auzi ekonomikoa da buruhauste gehien sortzen ohi duena. Izan ere, unibertsitate bat eraikitzea ez baita ahuntzaren gauerdiko eztula. Euskal Herrian direnetatik lau (UPNA-NUP, UPV-EHU, Pabekoa eta UNED) diru publikoz finantziatzen dira, beste bik elkarte erlijioso boteretsuen babesa daukate (Jesuitak eta Opus Dei) eta azkenekoak Euskal Herriko ekonomi talde indartsuenak sustatzen du (MCC). Arrain handiak guztiak, ezbairik gabe. Euskal Unibertsitatea arrain txikia izango da, ezingo da besteekin alderatu. Baina hala izanagatik ere, kualitatiboki izugarritzko eragina izango du.
- Hala ere, arrain txikia izanda ere, elikatzeko beharra izango du. Eta unibertsitate esparruan edozer egitea oso garesti ateratzen da. Beraz, finantziabideak bilatu beharko ditu. Egun hiru bide aurreikusi ohi dira. Lehenengoa, ikasle berauen diru ekarpena. Bigarrena, erakunde publikoen diru laguntza. Hirugarrena, elkarte edo enpresa pribatuen ekarpenak. Hirurak aintzat hartu beharko ditugu nahita nahiez, baina, horiekin batera, badugu laugarrenengo bat: herri sektoreen sostengua. Herri honetan egitasmo asko martxan jarri dira herritarren ekarpen ekonomikoarekin, eta Euskal Unibertsitateak ere horren izango du horren premia.

OHARRAK

**euskal herriak euskal unibertsitatea
euskal herriak bere eskola**